

Тетяна Анатоліївна САМАРІЧЕВА,
старший викладач кафедри менеджменту, економічної теорії та фінансів
Хмельницького університету управління та права,
Samaricheva@ukr.net

УДК 336.226.322

ЗАСТОСУВАННЯ КРЕДИТНОГО МЕТОДУ В МЕХАНІЗМІ НАРАХУВАННЯ ПДВ

Визначено порядок застосування кредитного методу у механізмі нарахування податку на додану вартість (ПДВ). Досліджено основні переваги та недоліки цього методу, виділено існування часового лагу між сплатою та надходженням ПДВ, а також виникнення кумулятивного ефекту, за умови існування звільнень від сплати податку в будь-якій точці ланцюжка “виробництво — кінцеве споживання” як основні вади застосування кредитного методу. Здійснено порівняння вхідного та вихідного ПДВ підприємств сільськогосподарської та молокопереробної галузі. Виявлено проблему існування часового розриву між сплатою і надходженням ПДВ у сільському господарстві. Обґрунтовано оптимальний податковий період із сплати ПДВ для сільськогосподарських підприємств, узагальнено різні підходи до вирішення проблеми існування часового лагу між вхідним та вихідним ПДВ, вивчено практику повернення податкового кредиту з ПДВ в Польщі. Запропоновано напрямки вирішення існуючих недоліків застосування кредитного методу в механізмі нарахування ПДВ.

Ключові слова: податок на додану вартість, кредитний метод ПДВ, податкове зобов'язання з ПДВ, податковий кредит з ПДВ, відшкодування ПДВ.

У сучасних умовах господарювання визначення сум зобов'язань по ПДВ — чи не основне завдання в адмініструванні цього податку. Поряд із наповненням державного бюджету, податок на додану вартість має велике соціальне значення, якщо це стосується оподаткування

товарів споживання. Тому дослідження чинного методу ПДВ при формуванні цін на продовольство, визначення його переваг і недоліків, а також виявлення можливості його удосконалення, має велике значення у практиці нарахування цього податку.

Питанню вибору оптимального методу ПДВ приділяють увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені та економісти, серед яких можна відзначити А. Б. Дригу [1], І. О. Лютого [1], М. О. Петренка [1], О. Т. Прокопчука [2], А. А. Тайта [3], Л. Д. Тулуша [2], К. К. Уллубієву [4].

Проблему оптимізації діючого методу податку на додану вартість досліджували у своїх наукових працях М. Я. Дем'яненко [5], А. М. Поддерьогін [6], В. П. Синчак [7], А. М. Соколовська [8]. Проте питання ліквідації існуючих вад кредитного методу, зокрема в агропромисловому виробництві, залишилось невирішеним.

Метою статті є дослідження переваг та недоліків застосування кредитного методу ПДВ та обґрунтування можливих шляхів його оптимізації в агропромисловій сфері.

Слід відзначити, що більшість науковців та практиків, виділяючи чотири методи розрахунку зобов'язань по податку на додану вартість, а саме: прямий адитивний (балансовий, статистичний, бухгалтерський), непрямий адитивний, прямий метод віднімання, непрямий метод віднімання (метод накладних, рахунків-фактур, інвойсовий або кредитний), все ж таки віддають перевагу кредитному методу.

Цей метод розраховується як різниця між сумою податкових зобов'язань, що виникають під час продажу товарів та величиною податку, сплаченого постачальникам сировини (податкового кредиту). Цей метод має низку переваг, тому і використовується на практиці.

По-перше, кредитний метод дозволяє застосування диференційованих ставок. Це найбільша перевага такого методу перед іншими, наприклад, у Європейському Союзі широко застосовуються стандартна та пониженні ставки ПДВ. У підтвердження вищеведеного, згідно з VIII розділом Директиви Ради 2006/112/ЄС, поряд із стандартною ставкою, яка має дорівнювати не нижче 15 %, діють знижені ставки, що повинні складати не нижче 5 % [9].

Таку позицію займають І. О. Лютий, А. Б. Дрига та М. О. Петренко, вказуючи, що “перші три методи є зручними для застосування щодо єдиної ставки податку на додану вартість і базуються на визначенні прибутку та доданої вартості. Четвертий метод визначення величини доданої вартості не передбачає, що полегшує контроль за правильністю обчислень” [1, с. 41].

По-друге, застосування кредитного методу забезпечує добровільне дотримання вимог податкового законодавства, за рахунок взаємного контролю платників ПДВ шляхом оформлення податкової накладної під час операцій купівлі-продажу, що полегшує контроль податкових органів.

По-третє, на відміну від адитивних методів, немає необхідності розраховувати показник доданої вартості, який не відображеній у фінансовій звітності суб'єктів господарювання, що полегшує процес

обчислення податку та дає можливість розрахувати розмір ПДВ ще при укладанні угод.

Проте, поряд із зазначеними перевагами, існують також недоліки застосування цього методу. Ми погоджуємося з думкою А. М. Соколовської, що основною вадою кредитного методу є “існування часового лагу між сплатою податку в ціні придбаних матеріальних ресурсів і відшкодуванням цієї суми після реалізації виробленої підприємством продукції завдяки перерахуванню до бюджету різниці між отриманим і сплаченим податком” [8, с. 24].

Крім того, М. Я. Дем'яненко підкреслює існування цієї проблеми у сільському господарстві та стверджує, що такий “розрив між сплатою і надходженням ПДВ має об'єктивний характер, адже зумовлюється технологією виробництва” [5, с. 43].

Порівнюючи динаміку вхідного та вихідного ПДВ сільськогосподарської (рис. 1) та переробної галузі (рис. 2), на прикладі двох сільськогосподарських та двох молокопереробних підприємств можемо прослідкувати, що існування проблеми часового лагу існує лише у підприємств першої галузі.

Як бачимо з рис. 1, перевищення податкового кредиту над податковими зобов'язаннями першого сільгospвиробника в 2013 році спостерігається у січні, липні, серпні та грудні, а у 2014 році — січні, березні, липні та листопаді. Для другого сільськогосподарського товаровиробника характерним є тенденція перевищення податкового кредиту в першому півріччі, а податкових зобов'язань — у другому. Таку розбіжність можна пояснити тим, що перше підприємство спеціалізується як на рослинництві, так і тваринництві, а друге — виключно на рослинництві, що характеризується більш вираженою сезонністю виробництва.

Наведені рис. 1 та рис. 2 доводять, що проблема розриву між сплатою та надходженням ПДВ існує лише в окремих галузях, зокрема у сільському господарстві, та потребує обов'язкового вирішення.

При вивченні різних наукових джерел можна виокремити два напрями вирішення проблеми наявності значних термінів відшкодування податкового кредиту з бюджету.

Перший напрям передбачає створення на підприємстві спеціального фонду коштів. Так, А. М. Поддерьогін та М. В. Лесько пропонують здійснювати “іммобілізацію грошових коштів суб'єктів підприємництва на сплату податку шляхом складання бюджету з ПДВ на мікрорівні” [6, с. 49].

Другий напрям полягає у застосуванні диференційованих строків погашення зобов'язань із ПДВ, збільшенні податкового періоду для тих галузей, в яких існує проблема розриву між сплатою та надходженням ПДВ, зокрема в сільському господарстві. На наш погляд, такий напрям є найбільш перспективним у вирішенні цієї проблеми.

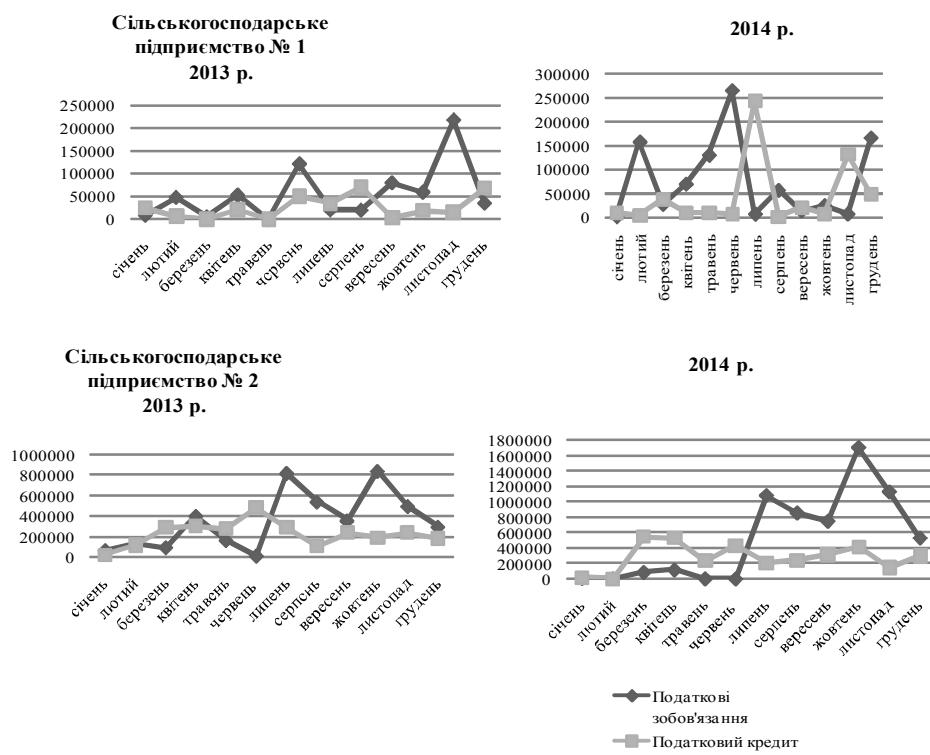

Рис. 1. Формування податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ сільськогосподарських підприємств

Примітка: Складено автором.

Пропозиція М. Я. Дем'яненка щодо вирішення проблеми існування часового лагу заслуговує на увагу, проте складна у практичному застосуванні. Він стверджує, що “встановлення диференційованих строків розрахунку по цьому податку протягом року. У першій половині року при виникненні дебетового сальдо по ПДВ відшкодовувати його не пізніше, ніж у місячний термін. Та запровадити диференційований механізм розрахунків залежно від розміру відшкодувань. На невеликі суми відшкодувань доцільно запровадити спрощену звітність, яка може ускладнюватися із збільшенням розмірів дебетового сальдо по ПДВ [5, с. 44].

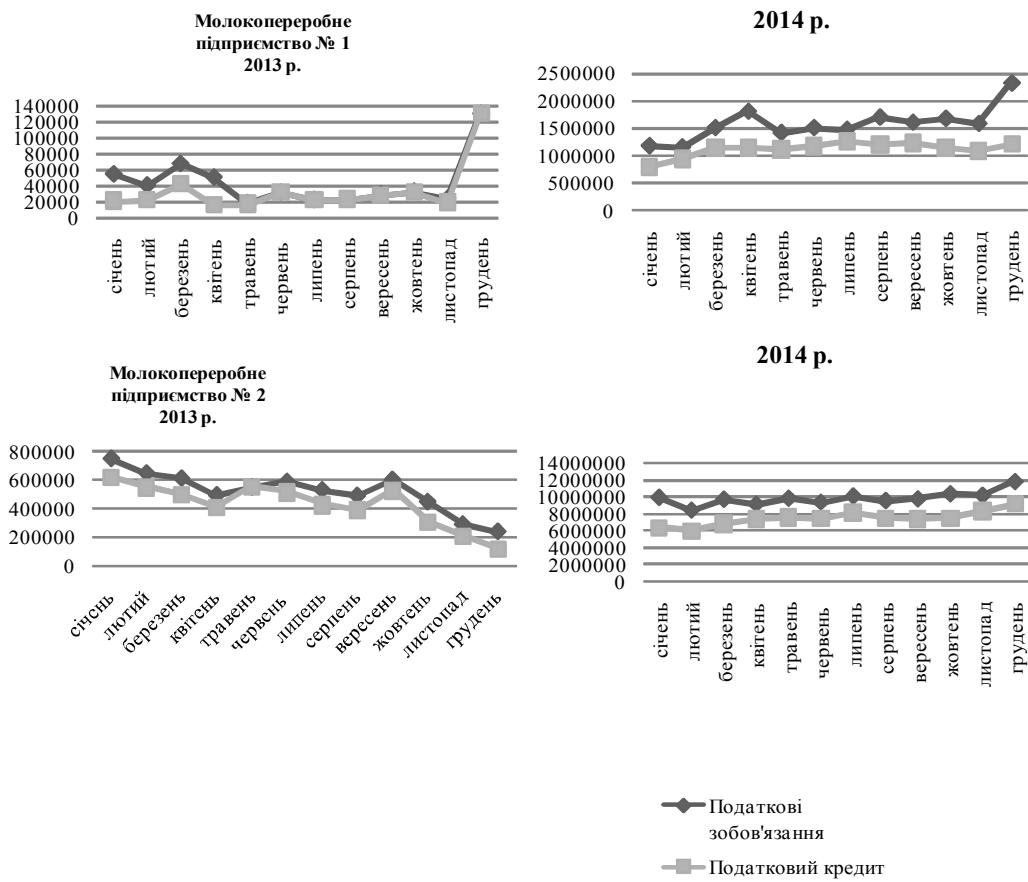

Рис. 2. Формування податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ молокопереробних підприємств

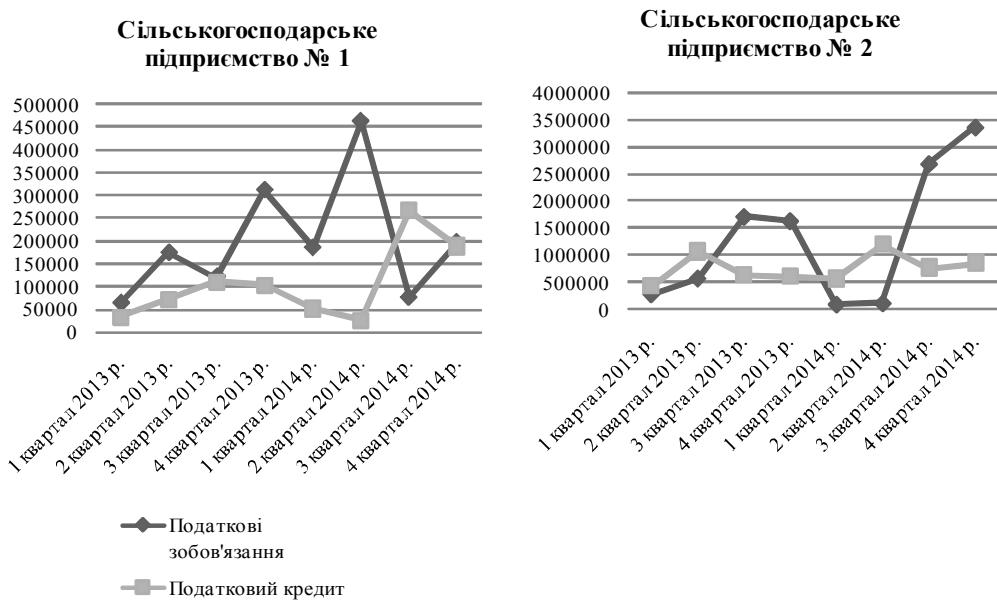
Примітка: Складено автором.

Тому вважаємо найкращим шляхом уникнення часового лагу збільшення податкового періоду для сільськогосподарських підприємств. Так, для вибору оптимального податкового періоду для сільськогосподарських підприємств використаємо рис. 3, рис. 4 та рис. 5, на яких зображене можливі тенденції співвідношення вхідного та вихідного ПДВ при квартальному, 4-х місячному та піврічному податкових періодах відповідно.

Як бачимо із наведених графіків, оптимальним податковим періодом з податку на додану вартість є 4-х місячний термін, оскільки він забезпечує найменше переважання податкового кредиту над податковими зобов'язаннями.

Оптимальним шляхом вирішення цієї проблеми для сільськогосподарських підприємств, які належать до галузі з сезонним виробництвом, є встановлення на законодавчому рівні строку відшкодування ПДВ безпосередньо з бюджету в найкоротший термін, що запропоновано В. П. Синчаком [7, с. 90].

Примітка: Складено автором.

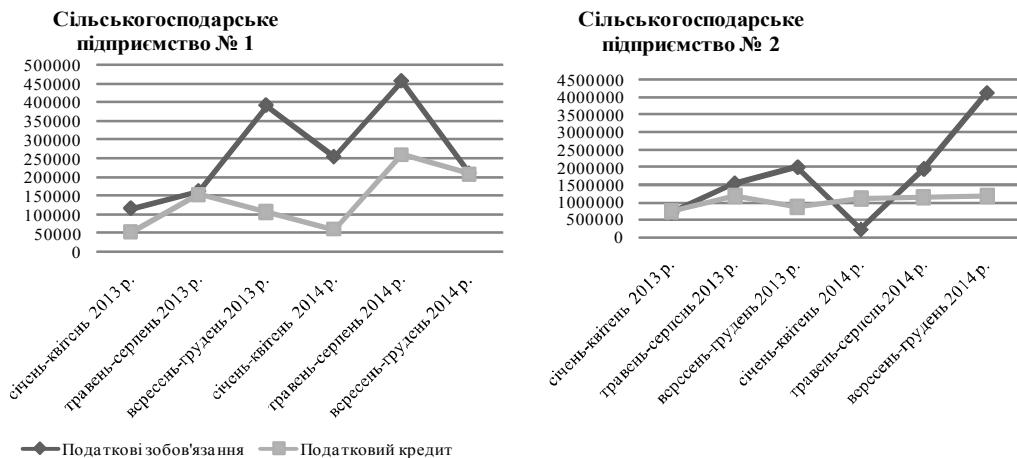

Рис. 4. Можливе формування податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ при 4-х місячному податковому періоді

Примітка: Складено автором.

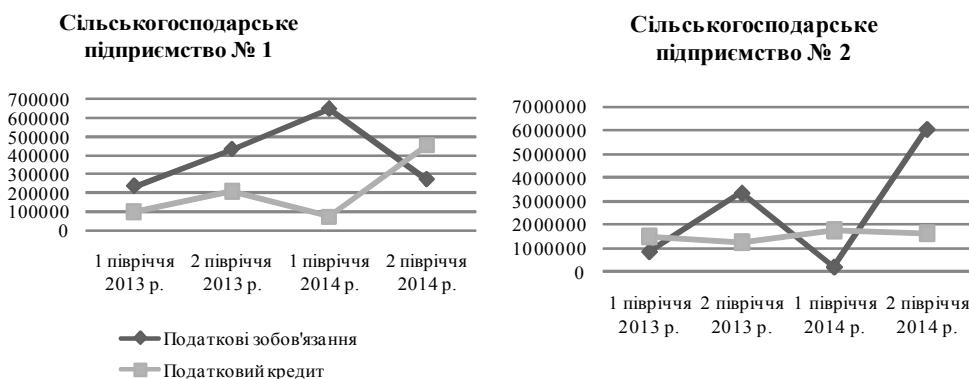

Рис. 5. Можливе формування податкових зобов'язань та податкового кредиту з ПДВ при піврічному податковому періоді

Примітка: Складено автором.

Водночас, вивчаючи зарубіжний досвід, зокрема практику повернення податкового кредиту в Польщі, слід звернути увагу, що ніяких проблем у механізмі повернення ПДВ не виникає. Там кошти повертаються у визначений термін незалежно від галузі будь-якому суб'єкту господарювання. Так, є три варіанти періодів повернення податкового кредиту:

- 1) 60 днів — це звичайний термін;
- 2) 25 днів — прискорений термін, якщо всі рахунки оплачені;

3) 180 днів — термін, якщо не було продажів [10].

Така практика повернення різниці між вихідним та вхідним ПДВ можлива у країнах із розвиненою економікою, у якій відсутня корупція, за умови чесності, дисциплінованості, порядності платників податку. Такий варіант є найкращим, проте його впровадження в Україні наразі є проблематичним, враховуючи планові завдання фіiscalної служби та ментальність платників.

Разом з цим іншою вагомою вадою кредитного методу є виникнення кумулятивного ефекту за умови існування звільнень від сплати податку в будь-якій точці ланцюжка “виробництво — кінцеве споживання”, адже це руйнує ланцюжок податкових кредитів. Таке твердження підкреслює А. М. Соколовська [8, с. 24]; та водночас вона обґруntовує доцільність застосування прямого методу віднімання, адже цей метод не приводить до подібних каскадних ефектів.

Заміна кредитного методу, який широко використовується у всьому світі, недоцільна, оскільки його переваги переважають над одиничними випадками вад. Уникнення кумулятивного ефекту можна досягти не заміною методу нарахування податку, а його удосконаленням. Це можливо шляхом відміни всіх звільнень із сплати ПДВ шляхом застосування нульової ставки.

Таким чином, незважаючи на вказані недоліки кредитного методу, він є найбільш прийнятним та найбільш поширеним у світовій практиці. А основні вади цього методу слід вирішувати не його заміною, а удосконаленням механізму його реалізації. Так, одним із можливих шляхів вирішення проблеми існування значного часового лагу між формуванням податкового кредиту та податкового зобов'язання можна вирішити шляхом збільшення податкового періоду чи законодавчого встановлення чіткого найкоротшого строку відшкодування коштів безпосередньо з бюджету для тих галузей, у яких існує така проблема, зокрема в сільському господарстві. Другий суттєвий недолік, а саме виникнення за певних умов каскадного ефекту, можна уникнути шляхом заміни звільнень від сплати податку на застосування до таких платників нульової ставки, що дасть змогу отримати їм право на податковий кредит.

Список використаних джерел

1. *Лютий, І. О.* Податки на споживання в економіці України [Текст] : монограф. / І. О. Лютий, А. Б. Дрига, М. О. Петренко. — К. : Знання, 2005. — 335 с.
2. *Тулуш, Л. Д.* Функціонування податку на додану вартість у сфері агропромислового виробництва [Текст] : монограф. / Л. Д. Тулуш, О. Т. Прокопчук. — К. : ННЦ ІАЕ, 2011. — 280 с.
3. *Tait, A. A.* Value Added Tax — International Practice and Problems [Text] / Alan A. Tait. — International Monetary Fund, Washington DC, 1988. — 462 р.
4. *Уллубієва, К. К.* Методи обчислення ПДВ: обліковий аспект [Текст] / К. К. Уллубієва // Міжнародний збірник наукових праць ЖДТУ. — 2010. — Вип. 2 (17). — С. 338–345.

5. Дем'яненко, М. Я. Податок на додану вартість: економічна суть і механізм реалізації [Текст] / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. — 2000. — № 12. — С. 38–44.
6. Поддєгьогін, А. М. Сплата податку на додану вартість та іммобілізація грошових коштів суб'єктів підприємництва [Текст] / А. М. Поддєгьогін, М. В. Лесько // Фінанси України. — 2012. — № 5. — С. 40–49.
7. Синчак, В. П. Відшкодування ПДВ у податковій системі сільського господарства: стан та перспективи [Текст] / В. П. Синчак // Наукові записки Острозької академії. Серія “Економіка”. — 2004. — Вип. 6. — С. 83–91.
8. Соколовська, А. Проблеми реформування податку на додану вартість в Україні [Текст] / А. Соколовська // Економіка України. — 2004. — № 4. — С. 24–31.
9. Директива Ради 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість від 28.11.2006 р. № 2006/112/ЄС [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_928.
10. Lazarowicz, A. Wszystko o zwrotach w podatku VAT [Źródło Elektroniczne] / Andrzej Lazarowicz ; Cena Biznesu. — URL : <http://cenabiznesu.pl-wszystko-o-zwrotach-w-podatku-vat>.

*Рекомендовано до друку кафедрою менеджменту,
економічної теорії та фінансів
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 3 від 10 листопада 2015 року)*

Надійшла до редакції 22.11.2015

Самаричева Т. А. Применение кредитного метода в механизме начисления НДС

Определен порядок применения кредитного метода в механизме начисления налога на добавленную стоимость (НДС). Исследованы основные преимущества и недостатки этого метода, выделено существование временного лага между уплатой и поступлением НДС, а также возникновение кумулятивного эффекта, при условии существования освобождения от уплаты налога в любой точке цепочки “производство – конечное потребление” как основные недостатки применения кредитного метода. Проведено сравнение входного и выходного НДС предприятий сельскохозяйственной и молокоперерабатывающей отрасли, обнаружена проблема существования временного разрыва между оплатой и поступлением НДС в сельском хозяйстве. Обосновано оптимальный налоговый период по уплате НДС для сельскохозяйственных предприятий, обобщенно различные подходы к решению проблемы существования временного лага между входным и выходным НДС. Изучено практику возврата налогового кредита по НДС в Польше. Предложены направления решения существующих недостатков применения кредитного метода в механизме начисления НДС.

Ключевые слова: налог на добавленную стоимость, кредитный метод НДС, налоговое обязательство по НДС, налоговый кредит по НДС, возмещение НДС.

Samaricheva, T. A. The Use of the Credit Method of Calculating VAT Mechanism

The order of application of the credit method in the mechanism of calculating the value added tax (VAT) is determined. The basic advantages and disadvantages of this method have been allocated, time lag between payment and receipt of VAT and the emergence of cumulative effect, subject to the existence of exemptions in anywhere in the chain "production — final consumption" as the main weaknesses application of credit method, comparison of input and output VAT of enterprises of agricultural and dairy industry, revealed the problem of the existence of a time gap between payment and receipt of VAT in agriculture, reasonably optimal tax period of VAT for farms, generally different approaches to the problem of existence time lag between the input and output VAT studied the practice of returning VAT credit in Poland, offered towards addressing existing shortcomings in the application of the credit method mechanism charging VAT.

Keywords: VAT, credit method VAT, chargeable VAT tax credit on VAT, the VAT refund.

